

گزارش تحلیلی مزارع گندم استان خراسان جنوبی

تاریخ ارسال گزارش خرداد ۱۳۸۶

استان خراسان جنوبی به مساحت ۸۲۸۶۴ کیلومتر مربع و با سطح زیر کشت ۲۹۹۱۷ هکتار گندم آبی و ۲۰۰ هکتار گندم دیم در مقایسه با سالهای گذشته با توجه به بارش‌های مناسب جوی در ماههای پایانی زمستان که نسبت به مدت مشابه سال گذشته افزایش چشمگیری داشته و از میانگین مدت مشابه در بلندمدت نیز افزایش خوبی داشته است (میانگین بارندگی سال زراعی جاری تاکنون ۱۵۶/۴ میلی‌متر و میانگین مدت مشابه سال قبل ۷۳/۴۱ میلی‌متر و میانگین مدت مشابه در بلندمدت ۱۲۶/۲۷ میلی‌متر بوده است) که این امر اثر قابل ملاحظه‌ای بر تولید گندم در استان خواهد داشت و قطعاً نسبت به متوسط عملکرد گندم آبی و دیم سال گذشته (۲۹۶۸ kg آبی و ۲۸۱ kg دیم) افزایش چشمگیری را انتظار داریم که پس از برداشت کامل در سطح استان مشخص خواهد شد.

به دلیل هزینه‌های چشمگیر استفاده از کودهای دامی و آلی پوسیده و کمبود این کودها در آماده سازی اراضی مزارع و پایین بودن درصد مواد آلی خاک در اغلب مزارع استان طرحهای برگرداندن بقایای گیاهی پس از برداشت و نیز استفاده از کود سبز (کاشت جو و برگرداندن با شخم) توسط ناظرین گندم ترویج اجرا شده است که اثرات مطلوب آن در سالهای آتی قابل بررسی خواهد بود.

تحلیلی بر وضعیت حاصلخیزی خاک:

درصد مواد آلی موجود در خاکهای زراعی استان هر ساله کاهش می‌یابد که دلایل آن عدم استفاده از کودهای دامی (هزینه بالا و در دسترس نبودن این کودها به میزان و کیفیت مورد نیاز مناسب در استان)، رعایت نکردن تناوب و آیش مناسب در برخی مزارع و مصرف بی‌رویه کودهای شیمیایی توسط برخی کشاورزان متأسفانه حاصلخیزی خاک هر ساله کاهش می‌یابد. جهت جلوگیری از این امر برگرداندن بقایای محصول برداشت شده با شخم عمیق به خاک و همچنین استفاده از کود سبز (کاشت جو یا شبدر و دیسک زدن آن و برگرداندن با شخم عمیق) علاوه بر توصیه مصرف کودهای دامی موجود توسط ناظرین گندم و کارشناسان جهاد کشاورزی در شهرستانها ترویج و پیگیری شده و در حال انجام می‌باشد که قطعاً آثار و نتایج مطلوب آن در سالهای آتی چشمگیری خواهد بود.

از کل مزارع گندم استان سطح ۱۳۳۳۱ ha (سیزده هزار و سیصد و سی و یک هکتار) تحت پوشش بیمه می‌باشد که در همان سطح سال گذشته می‌باشد.

عملیات تهیه زمین:

۱- خاک ورزی اولیه و شخم با استفاده از گاواهن‌های برگرداندار معمولی و گاواهن قلمی و چیزل در نقاط مختلف استان از ابتدای شهریورماه آغاز و تا پایان آذرماه در اراضی خرده مالکین یا اراضی یکپارچه (سهامی زراعی‌ها و

عمده مالکین) ادامه می‌یابد. با توجه به وسعت و سطح مزارع به روشهای متناسب با اندازه و ابعاد اراضی انجام میشود. در مناطقی از استان پس از برداشت گندم (خرداد و تیرماه) یکبار اقدام به شخم و برگرداندن بقایای محصول و با شخم دوم در فصل پاییز عملیات خاک‌ورزی اولیه انجام می‌شود.

۲- **عملیات خاک‌ورزی ثانویه:** عمدتاً در ماههای پایانی تابستان و ابتدای پاییز، خردکردن کلوخه‌ها و تسطیح نهایی جهت آماده سازی زمین جهت کاشت در نقاط مختلف استان توسط دیسکهای سبک و سنگین، کولتیواتور، لولر، بیل عقب و جلو تراکتور و ... متناسب با امکانات موجود در هر منطقه و ابعاد اراضی انجام می‌شود ولی متأسفانه اغلب این ادوات فرسوده و مستعمل با عمر طولانی می‌باشند و خرده مالکین به دلیل ضعف بنیه مالی و گاهاً مسافت طولانی مزارعشان تا شرکتهای تعاونی تولید عدم دسترسی به ادوات مناسب از حداقل امکانات موجود در حوزه عمل خود استفاده می‌کنند. در سطح شرکتهای تعاونی تولید و سهامی زراعی و اراضی عمده مالکین آماده سازی اراضی و خاک ورزی ثانویه از کیفیت بالاتری برخوردار می‌باشد و هر چه مزارع کوچکتر و خرد و در فاصله دورتری از تعاونی‌های تولید و مراکز مکانیزه باشند دسترسی به امکانات کمتری داشته و قطعاً عملیات خاک ورزی ثانویه در مزارعشان از کیفیت پایین‌تری برخوردار می‌باشد.

۳- **عملیات کاشت مزارع:** کاشت گندم در نقاط مختلف استان از اواخر شهریورماه آغاز و تا پایان آذرماه به طول می‌انجامد و به روشهای مختلف از قبیل دست پاش در اراضی خرد و کوچک و استفاده از کودپاش سانتریفیوژ و فاروئر ماله جامی و نیز استفاده از بذرکارهای همدانی و تاکا و نیز همدانی تغییر شکل یافته کفکار انجام می‌شود و در همین راستا تعدادی دستگاه بذرکار کودکار همدانی کفکار در بین شهرستانهای استان از ابتدای سال ۸۵ تاکنون توزیع شده که در بهره‌برداری از آبهای شور اثر قابل ملاحظه‌ای داشته و در هر شهرستان سطح زیر کشت قابل ملاحظه‌ای را شامل میشود. ارقام بذوراستفاده شده در سطح استان شامل: روشن، بک‌کراس روشن، آنفارم، فلات الوند، قدس، مهدوی و نیز ارقام محلی (اکبرآبادی، سرخ تخم و ...) میباشد و در سال زراعی گذشته به میزان ۱۹۱۱۸۰ گندم مادری و ۶۶۵۷۵۰ kg گندم گواهی شده کل گندم اصلاح شده ارقام مختلف میباشد که توسط شرکت خدمات حمایتی تامین شده است و به نقاط ضعیف استان ارسال شده ضمناً به میزان ۱۲۳۷۲/۸۷۰ کیلوگرم/لیتر علفکش و ۷۱۹۰ کیلوگرم / لیتر قارچ کش و ۱۰۲۹ کیلوگرم/ لیتر حشره کش نیز توسط شرکت خدمات حمایتی تهیه و توزیع شده است، البته این سموم علاوه بر سموم قارچ کش مصرف شده جهت ضدعفونی در دو سایت بوجاری بذور گندم و جو می‌باشد.

وضعیت آب وهوایی در شروع سال زراعی ۸۵-۸۶ به دلیل واقع شدن استان خراسان جنوبی در حاشیه کویر و طبعاً اثرات ناشی از بادهای گرم و خشک و نیز عدم بارندگی مناسب در ماههای شروع سال زراعی وضعیت کلی آب و هوایی با سرد شدن هوا در پاییز نسبتاً سرد و خشک و در زمستان و به خصوص در ماههای پایانی زمستان با بارندگی‌های مناسب و افزایش بارش و نزولات جوی در مقایسه با مدت مشابه در بلندمدت و نیز سال قبل وضعیت بهتری حاکم بوده است.

عملیات کاشت در سال زراعی جاری و در مقایسه با سال قبل در شهرستان‌هایی که دستگانه‌های کودکار بذر کار کفکار و به موقع ارسال و تحویل شده و نیز در سطوح اراضی حوزه تعاونی‌های تولید و شرکت‌های سهامی زراعی و عمده مالکین به موقع کاشت انجام شده و فقط در سطوح خرده مالکین و مزارعی که در نقاط دوردست واقع شده اند و دسترسی کمتری به نهاده‌ها و دستگانه‌های کاشت دارند کاشت کمی با تاخیر انجام شده است.

۴- عملیات داشت: پیرامون عملیات داشت گندم به خصوص در حوزه نظارت ناظرین گندم (سطح ۶۸۰۰ هکتار در حوزه فعالیت ۳۴ نفر ناظر گندم استان) پیرو آموزشهای ارائه شده به ناظرین و پیگیری و بررسی فعالیت ناظرین مواردی چون کنترل میزان بذر در هکتار و ضدعفونی و نحوه کاشت و اهمیت آب اول و دوم و آبیاری زمستانه، تهیه و مصرف به موقع کود سرک و استفاده از کود مرغ به صورت سرک همراه با آبیاری، محلولپاشی با سولفات روی و منگنز و مبارزه با علفهای هرز پهن برگ و باریک برگ و مبارزه با آفات و بیماریهای شایع توسط ناظرین با هماهنگی و همکاری کارشناس زراعت و ترویج و حفظ نباتات شهرستان‌ها فعالیت‌های شایان توجهی انجام شده است. پیرامون تدارک سموم موردنیاز و نیز پیگیری و توصیه میزان مصرف آنها ضمن تهیه سموم توسط شرکت خدمات حمایتی و توزیع از طریق شرکتهای تعاونی تولید و فروشندگیهای مجاز شهرستان‌ها توزیع در بین کشاورزان و کنترل توسط ناظرین انجام شده است. در مبارزه با علفهای هرز علاوه بر مبارزه فیزیکی (وجین دستی توسط کشاورز و شخم و تناوب مناسب و آیش مبارزه شیمیایی عمدتاً علیه علفهای هرز پهن برگ و به میزان کمتری علفهای هرز باریک برگ در زمان پنجه زنی گندم و تا قبل از ظهور ساقه گندم انجام می‌شود.

وضعیت آب و هوایی در پایان فصل زمستان به دلیل بارندگی مناسب نسبت به مدت مشابه سال قبل و مدت مشابه در بلندمدت وضعیت مطلوبی را ایجاد کرده است به طوری که دو برابر مدت مشابه سال قبل نزولات جوی داشته‌ایم (۷۱/۴۳ میلی متر: میانگین بارندگی در مدت مشابه سال قبل و ۱۵۶/۴۸ میلی متر میانگین بارندگی از ابتدای سال زراعی جاری تاکنون) این امر تاثیر مطلوبی بر مزارع گندم استان نسبت به سالهای گذشته داشته که در بازدیدهای مزارع گندم شهرستانهای استان و میزان رضایت کشاورزان تاکنون قابل مشاهده و بررسی می‌باشد.

پیرامون تحلیل بر عملیات داشت در شهرستانهایی که نهاده‌ها (علی‌الخصوص کودآور سرک به موقع و در زمان مناسب و ضروری، اواخر بهمن ماه و اوایل اسفندماه، زمان اوج پنجه زنی تا قبل از ظهور اولین گره ساقه گندم) تامین و توزیع شده است قطعاً اثر قابل ملاحظه‌ای در عملکرد و برداشت گندم سال زراعی جاری خواهد داشت. پیرامون تامین سایر نهاده‌های مرحله داشت، شامل: سموم و کودهای مایع موردنیاز در محلولپاشی مزارع و مبارزه با علفهای هرز و آفات نیز از نکات فوق‌الذکر قطعاً تاثیرگذار بوده است.

۵- تغذیه گیاهی پیرامون استفاده از کودهای آلی و بیولوژیک: کودهای نیتروکسین و نیز بارور ۲ و بذرمال روی، هنگام کاشت به صورت بذر مال قبل از کاشت بذور و نیز در مواردی به صورت سرک در زمان پنجه زنی نیتروکسین و ازتوباکتر مایع به خصوص در مزارع حوزه نظارت ناظرین گندم و مزارع تکثیر بذر استفاده شده است و اثر آن در مزارع تیمار و شاهد در دست بررسی و مطالعه می‌باشد. قریب به ۸ تن کودهای بیولوژیک

نیتروکسین، ازتوباکترل و بیوسولفور) توسط شرکت تعاونی ناظرین گندم استان خراسان جنوبی تهیه و بین کشاورزان در سطح استان توزیع شده است.

کودهای فسفاته و پتاس و ازته در ابتدای فصل کاشت توسط خدمات حمایتی به میزان پانزده هزار و چهارصد و هجده تن و سیصد و سی و سه کیلوگرم تهیه و توزیع شده ولی متأسفانه در برخی شهرستانها (نهبندان و سربیشه) به دلایلی (مشکلات مالی تعاونی‌های تولید و ...) به میزان کمتر در دسترس کشاورزان بوده و پیرامون کود اوره سرک نیز در بهمن و اسفندماه متأسفانه در شهرستانهای بیرجند (حوزه تعاونی مالک اشتر) و نهبندان و سربیشه (مشکلات تعاونی تولید) تهیه و توزیع کود اوره با تنش و کمبود روبرو بوده است. در بحث ریزمغذی‌ها توسط ناظرین گندم در شهرستانهای استان علاوه بر توزیع ازتوباکتر و نیتروکسین از ریزمغذی‌ها کودهای سولفات روی و منگنز و کود کامل آبیاری و کود Master نیز عمدتاً توسط ناظرین در بین کشاورزان حوزه نظارتشان و توسط کارشناسان زراعت و ترویج مدیریت جهاد کشاورزی شهرستانها در بین سایرکشاورزان توزیع و مصرف شده است.

محلولپاشی با سولفات روی و منگنز عمدتاً در مرحله پنجه زنی و قبل از ساقه دهی و در بهمن و اسفندماه طی ۲ تا ۳ تکرار و کود کامل آبیاری و Master همزمان با مصرف کود اوره سرک در مرحله پنجه و قبل از ساقه دهی استفاده شده است.

مراحل کود سرک: پیرو توصیه‌های موکد کارشناس مربوطه، در مراحل مختلف آموزش ناظرین گندم، با توجه به بافت خاک در مناطق مختلف استان (سبک و شنی تا سنگین رسی) طی حداقل ۳ تا ۵ نوبت از ابتدای مرحله پنجه زنی گندم آغاز و به فاصله حداقل یک مدار آبیاری تا قبل از ظهور اولین گره ساقه گندم توسط ناظرین به کشاورزان توصیه و مصرف آن پیگیری شده است.

وضعیت تدارک کود اوره و میزان مصرف:

کود اوره نیز توسط شرکت خدمات حمایتی تهیه و تامین شده ولی به دلایل فوق الذکر و مشکلات مالی تعاونی‌های تولید در برخی شهرستانها و بخشهای تابعه در زمان اوج نیاز مصرف با تنش کمبود مواجه بوده است. با این حال به میزان حداقل ۳۵۰ تا ۴۵۰ کیلوگرم در هر هکتار توسط ناظرین گندم حداقل در اراضی حوزه نظارتشان توصیه، پیگیری و مصرف شده است.

تحلیلی بر تغذیه گیاهی در سال زراعی جاری:

با توجه به تجربه ۳ الی ۴ ساله ناظرین گندم و مشاهده اثر استفاده از ریزمغذی‌ها و محلولپاشی توسط کشاورزان و ناظرین در مزارع الگویی در سالهای گذشته و در نتیجه استقبال کشاورزان از این کودها و مواد و انجام محلولپاشی در مقطع زمانی و دوره رشدی مناسب گندم و از طرفی افزایش دو برابری میزان نزولات جوی در سال زراعی جاری

نسبت به مدت مشابه سال گذشته انتظار عملکرد بیشتری را در کل استان میتوان داشت که ان شاء الله تا پایان خرداد و اوایل تیرماه و مشخص شدن برداشت در کل استان آمار دقیق آن مشخص خواهد شد.

۶- مهندسین ناظر در سال زراعی جاری به تعداد ۳۴ نفر در سطح ۶۴۰۰ هکتار با کشاورزان در سطح ۶ شهرستان استان خراسان جنوبی قرارداد دارند و ضمن توصیه و ترویج و پیگیری و اجرای آخرین اصول علمی نوین کاشت، داشت و برداشت گندم مطابق با امکانات و شرایط موجود در شهرستانها و بخشهای تابعه به فعالیت مشغول میباشند و توسط واحدهای زراعت و ترویج شهرستانها و ناظرین معین استان و مدیریت محترم زراعت و نیز مدیریت محترم ترویج و نظام بهره‌برداری پیگیری، هدایت و کنترل شده‌اند.

۷- برداشت گندم در سطح استان خراسان جنوبی در نقاط گرم و خشکی چون درح سریشه و چاهداستی نهبندان از اواسط اردیبهشت ماه آغاز و تا پایان تیرماه در نقاط سردسیر (دشت سریشه و قسمتهایی از قاین) ادامه می‌یابد که توسط کمباین‌ها متعلق به تعاون روستایی و تعاونی‌های تولید و کمباین‌ها بومی شخصی (علی‌الخصوص اسلام آباد خضری از توابع شهرستان قاین) انجام میشود.

تعداد کمباین‌های بومی استان ۴۸ دستگاه که شامل کمباین‌های متعلق به سازمان تعاون روستایی و شرکتهای تعاونی تولید و سهامی زراعی به تعداد ۴۸ دستگاه در سطح استان عملیات برداشت را انجام می‌دهند.

در زمینه استفاده از ادوات دیگر به غیر از کمباین در برداشت دروگرهای BCS سه چرخ و چهار چرخ به تعداد ۱۰۲ دستگاه نیز به خصوص در اراضی خرد استفاده میشود.

وضعیت خرید و مراکز خرید گندم علاوه بر سیلوی شهرستان بیرجند مراکز خرید تعاون روستایی و انبارهای احداث شده در شهرستانها کار خرید گندم و جمع‌آوری و ارسال به سیلو و کارخانه‌های آرد را در سطح استان به عهده دارند.

میزان خرید و مقایسه با سال قبل: با توجه به آغاز فصل برداشت، تا زمانی که برداشت گندم در سطح استان پایان نیابد نمی‌توان آمار دقیقی جهت مقایسه با سال قبل ارائه نمود.

وضعیت آب و هوایی در سال زراعی تا زمان برداشت:

نزولات جوی در ماههای پایانی زمستان تا اواسط فروردین ماه نسبت به مدت مشابه سال قبل دوبرابر افزایش یافته و نیز نسبت به مدت مشابه در بلندمدت نیز به میزان ۳۰/۲۱ میلی متر افزایش داشته است. طبعاً این امر در بهبود وضعیت آب و هوایی استان نسبت به سالهای گذشته اثرات مثبت قابل توجهی داشته است.

۸- تجزیه و تحلیل نهایی از وضعیت گندم در سال زراعی جاری و مقایسه با سالهای قبل: با توجه به قرار گرفتن شهرستانهای استان خراسان جنوبی در حاشیه کویر و عواملی چون بادهای گرم و خشک سیستان و تنش‌های حاصله؛ همچنین سایر بادهای محلی گرم و خشک (در لفظ محلی لوارهای گرم منطقه‌ای) که در اوایل اردیبهشت ماه تا اواسط خردادماه اغلب موجب سبز خشک شدن و تنش گرمایی شدید در مرحله پرشدن دانه‌ها و در نتیجه لاغر و چروکیده شدن دانه‌ها و افت عملکرد در سالهای گذشته بوده است. ولی خوشبختانه در سال زراعی جاری (تاکنون ۸۶/۲/۲۰ با توجه به افزایش بارندگی و نزولات جوی اثر منفی این بادهای فقط به صورت پراکنده در برخی نقاط

استان به صورت محدود و کمتر از سال گذشته (از جمله چاه‌های ولی عصر ۲ و ۳ و ۴ و امام رضا ۲) واقع در جلگه ماژان که بافت خاک شنی و سبکی داشته و برای کشت بهاره (پنبه و چغندر قند) در اردیبهشت ماه یک مدار آب را از گندم گرفته بودند در نتیجه باد گرم بر خشکی پیش از موعد برگ پرچم و خوشه اثر منفی بیشتری گذاشته بود. خوشبختانه در سایر مناطق هنوز اثرات منفی زیادی مشاهده نشده است.

در کل با فعالیت انجام شده توسط ناظرین گندم از جمله دقت در آماده سازی زمین و کنترل میزان بذر و ضد عفونی و نحوه کاشت متناسب با امکانات موجود و اهمیت آب اول و دوم آبیاری زمستانه و مصرف کود مرغ به همراه آبیاری علاوه بر مصرف به موقع کود اوره، سرک و تقسیط مناسب کود اوره محلولپاشی با سولفات روی و منگنز و همچنین نزولات جوی مناسب انتظار افزایش عملکرد چشمگیری در مقایسه با سال گذشته میتوان داشت که طبعاً نتایج آماری دقیق تا زمان پایان برداشت در استان قابل دسترسی نخواهد بود.